

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח):

הלכה שבועית בנושאים אקטואליים

לימוד תורה וזמירות בתשעה באב שחל בשבת

א. לימוד תורה בשבת ט' באב

למנהג חלק מהאשכנזים איסור לימוד תורה בדברים המשמחים חל כבר מערב תשעה באב בחצות. אך השנה, שתשעה באב חל בשבת והצום נדחה ליום ראשון, מותר ללמוד בשבת גם אחרי חצות כל מה שרוצים, לפי שאפילו בערב תשעה באב ביום חול יש מקלים¹. עם זאת, ודאי טוב נכון להתכוון לצום וללמוד מהלכותיו².

ב. זמירות בשבת תשעה באב

מאחר ואין אבלות בשבת, אפילו אם חל בה תשעה באב, התירו הרבה דברים שבדרך כלל אסורים בט' באב.

לדוגמא: פסק השו"ע "אם חל תשעה באב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת, אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו".

וכן פסק (בסימן תקנד סעי' יט) שלא חל שום עינוי מהעינויים של תשעה באב בשבת. אולם, המשנה ברורה כתב בשם המגן אברהם שבסעודה המפסקת בשבת זו יש לשבת בדאבון נפש ולהמנע בשמחה, אלא שהבכור שור חולק עליו ומתיר.

לכן נראה שמותר לשיר זמירות שבת כרגיל בשבת זו.

ובשם הרה"ג אלימלך בר שאול זצ"ל אמרו, שבזמירות (בפיוט- כל מקדש שביעל) אנו שרים "אוהבי ה' המחכים בבניין אריאל, ביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתנה נחליאל". גם אוהבי ה', המתאבלים על חרבן הבית ומחכים לבנינו, ביום השבת עליהם לשוב ולשמוח³.

מקורות והערות

1. מקור המנהג שלא ללמוד בדברים המשמחים כבר מערב תשעה באב הוא בדרכי משה (אורח חיים סימן תקנד ס"ק א) שם כתב, "כתבו מנהגים (הר"א טירנא עמ' עט) ומהרי"ל (לב א) דאסור ללמוד בערב תשעה באב אחר חצות ואם חל תשעה באב ביום ראשון אין אומרים פרקים במנחה בשבת (מנהגים שם עמ' פא, מנהגי מהר"א קלויזנר ס' קלו אות ב). וכתוב עוד במנהגים (הר"א טירנא עמ' פ) דמותר לחזור הפרשה בתשעה באב. וכתוב עוד בתשובות מהרי"ל סימן מ"ד דאפילו חל ערב תשעה באב בשבת אפילו הכי אין ללמוד אחר חצות".

כלומר איסור הלימוד בדברי תורה בתשעה באב נהוג גם בערב תשעה באב- למרות ששאר העינויים אינם נוהגים עדיין.

וכך פסק רמ"א להלכה (סי' תקנג סע' ב) "ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך, כ"א בדברים המותרים בתשעה באב; ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי אבות". וצריך להבין מדוע אסרו?

החת"ס (שו"ת או"ח סי' קנו) כתב "והנה טעם המנהג לא נתפרש. ולפע"ד משום דכל מה שלומד מחצות ואילך עדיין מחשבתו עליו והרהורו גבי' בלילה ונכנס לאבל כשהוא שמח, א"כ גם בשבת אחר חצות אסור שאיננו משום אבילות דעצמו אלא משום לילה שאחריה ומשו"ה נוהג גם בשבת כנ"ל". וכתב במשנה ברורה (סימן תקנג ס"ק ח) "אמנם יש איזה אחרונים שפקפקו מאד על המנהג הזה ראשון לכל הרש"ל כתבו עליו שלמד בעצמו אחר חצות והתיר גם לאחרים בזה גם הגר"א בביאורו כתב דחומרא יתירא היא וכן המאמר מרדכי בספרו מאריך בזה וכתב דהוא מביא הרבה לידי ביטול תורה להלומדים שמתרשלים ללמוד דברים המותרים בט"ב דאין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ וע"כ דעתו להקל בזה וכתב דכן היה הוא נוהג ע"ש וכן הח"א כתב דהוא חומרא בעלמא וע"כ נראה דמי שרוצה להקל בזה אין מוחין בידו".

וראה גם בכף החיים (סי' תקנג ס"ק טז, יח).

והנה למרות שברמ"א נפסק שלא לומר פרקי אבות אם חל תשעה באב בשבת, כתב המשנה ברורה (סי' תקנג ס"ק י) בשם הט"ז שמפקפק על מניעת הלימוד בשבת זו "ומסיים דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו, והיינו אפילו כשחל תשעה באב בשבת וכל שכן כשחל ערב תשעה באב בשבת, ונראה דיש לסמוך על זה אחרי דאפילו כשחל בחול כמה אחרונים מקלין".

2. מקראי קודש (הררי, פ"י ס"ק יא)

3. במסכת תענית (כט ב) מובאת ברייתא "תשעה באב שחל להיות בשבת וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת, אוכל ושותה כל צורכו ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו". וכך פסק השו"ע (סי' תקנב סע' י. רמ"א חולק וסובר לאסור תשעה"מ בתשעה באב שחל בשבת) וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק כג) "והנה אף שכתב המחבר כסעודת שלמה, מכל מקום ישב בדאבון נפש שלא ינהג בשמחה ולכן לא ישב בסעודת חברים. בספר בכור שור חולק על זה ודעתו דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבריו ומידעיו ומונע בשבת זו, הוי ליה כאבלות בפרהסיא. ולכלי עלמא מתר לאכלו עם בני ביתו ויכול לברך בזימון כיון שהוא שבת".
ועיין עוד בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת בין המצרים סי' ט)

ולפי זה כתב הראשל"צ הגר"מ אליהו זצ"ל (הלכות חגים פכ"ח סע' א) שאין להימנע מזמירות שבת בשבת זו.

ושמעתי מהרה"ג אברהם צבי הכהן שליט"א, שפעם התארח האדמו"ר בעל דמשק אליעזר מויז'ניץ זצ"ל בירושלים בשבת חזון, ובטיש שרו שירים וניגונים שמחים. בחורים משיבת חברון שהיו בטיש התפלאו על הדבר ושאלו את הרה"ג אלימלך בר שאול זצ"ל מה דעתו על זה. תשובתו הייתה שישימו לב למה ששרים בזמירות. בפיוט 'כל מקדש שביעי' אנו אומרים "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל, ביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל". היינו שהמחכים לבנין המקדש, שהם הם המתאבלים על המקדש, כפי שאמרו חז"ל 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בבניינה', עליהם לשמוח ביום השבת ולא להיות בו באבלות.